

УДК 327(430:477)«2013/2015»(045)

Українсько-російські відносини в контексті геополітичного протиборства

О.Л. ГІЛЬЧЕНКО, Д.М. ВЕРЮТІНА

Маріупольський державний університет, м. Маріуполь, Україна, E-mail: ageeva82@mail.ru

Авторське резюме

У статті аналізується участь Німеччини у вирішенні проблеми української кризи 2013-2015 рр. та представлені деякі підходи до визначення самого поняття «українська криза». Розкрито причини, які спонукають Німеччину займати активну позицію у вирішенні українського питання.

Характеризується еволюція німецько-російських відносин від 90-х рр. до 2014 рр., в рамках якої розглянуто «Петербурзький діалог», «Пакт Путіна-Шрьодера», «Веймарський трикутник», «Партнерство для модернізації», російсько-грузинський конфлікт 2008 р. Надається аналіз нової стратегії зовнішньої політики Німеччини 2012 р. «Сприяти глобалізації – розвивати партнерство – розділяти відповідальність» та нової парадигми зовнішньої політики ФРН представленої в 2014 р. у рамках Мюнхенської конференції з питань політики безпеки.

Розглядається роль ФРН у процесі євроінтеграції України протягом подій Євромайдану, підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, її ратифікації та подальших перспектив розширення Європейського Союзу за рахунок країн Східного партнерства. Представлені результати суспільної думки населення Німеччини з цього питання.

Аналізується позиція уряду Німеччини щодо анексії Криму, незаконних референдумів у Донецькій та Луганській областях та військової агресії Російської Федерації проти України. Надано характеристику ролі ФРН у процесі дипломатичного врегулювання військового конфлікту на Сході України в рамках Нормандської четвірки. На прикладі соціопитувань розглянута громадська думка населення Німеччини щодо можливих способів врегулювання української кризи. Представлена офіційна позиція президента ФРН Й. Гаука, канцлера А. Меркель, голови МЗС Ф.-В. Штайнмайера та міністра фінансів В. Шойбле щодо окремих питань української кризи та продовження санкцій проти Російської Федерації як один зі шляхів її подолання.

Ключові слова: Українська криза, нова стратегія зовнішньої політики Німеччини, німецько-російські відносини, Угода про асоціацію України з ЄС, країни Східного партнерства, військовий конфлікт на Сході України, анексія Криму, Нормандська четвірка.

The role of Germany in resolving the ukrainian crisis

O.L. HILCHENKO, D.M. VIERIUTINA

Mariupol state university, Mariupol, Ukraine, E-mail: ageeva82@mail.ru

Abstract

The article analyzes the participation of Germany in the matter of the Ukrainian crisis 2013-2015 and presents some approaches to the definition of the term «Ukrainian crisis». Reveals the reasons that lead Germany to take an active position in solving the Ukrainian question.

Characterized the evolution of German-Russian relations from 90s to 2014, within which examined the St. Petersburg dialogue, «Pact of Putin-Schroeder», «Weimar triangle», «Partnership for modernization», Russian-Georgian conflict 2008. Available analysis of the new strategy of German foreign policy in 2012 «to support globalization – develop partnerships to share responsibility» and a new paradigm of German foreign policy presented in 2014 in the framework of the Munich conference on security policy.

Examines the role of Germany in the European integration process of Ukraine during the Euromaidan events, the signing of the Association Agreement of Ukraine with the EU, ratification and future prospects of the enlargement of the European Union through the Eastern partnership countries. Presents the results of the public opinion of the population of Germany on this issue.

Analyzes the position of the Germany government regarding the annexation of Crimea, the illegal referendum in Donetsk and Lugansk regions and the military aggression of Russian Federation against Ukraine. Presents description of the Germany role in the process of the diplomatic settlement of the military conflict in the East Ukraine in the framework of Norman four. On the example of polls are considered the public opinion of the population of Germany concerning possible ways of settlement the Ukrainian crisis. Presents the official position of the President of the Federal Republic of Germany. J. Gauck, Chancellor Merkel, Foreign Minister Frank-V. Steinmeier and Minister of Finance Schaeuble on certain issues of the Ukrainian crisis and the prolongations of sanctions against the Russian Federation as one of the ways to overcome it.

Keywords: The Ukrainian crisis, the new strategy of German foreign policy, German-Russian relations, the Association Agreement between Ukraine and EU, Eastern partnership countries, the military conflict in Eastern Ukraine, the annexation of Crimea, Norman four.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації підвищується рівень спільної залежності всіх міжнародних процесів. Держави-

світові лідери, як основні суб'єкти міжнародних відносин, розуміють значення можливих наслідків будь-якого регіонального чи локаль-

© О.Л. Гільченко, Д.М. Верютіна, 2016

ного конфлікту для всієї світової спільноти, тому намагаються виступити ініціаторами чи посередниками у їх мирному врегулюванні. Останні світові події засвідчили активну позицію сучасної Німеччини у вирішенні багатьох міжнародних проблем. Окрім вирішення наслідків світової економічної кризи в Європейському Союзі та кризи зони євро, наслідків «арабської весни» та пов'язаний з нею потік біженців, сирійської та арабсько-ізраїльської кризи, ФРН активно включилась і до врегулювання української кризи.

Розпочавшись у 2013 р. з сугубо внутрішньополітичних та внутрішньоекономічних проблем, українська криза породила Революцію гідності та охопила всю країну, а починаючи з 2014 р. Україна відчула на собі зовнішню військову агресію, анексію частини своєї державної території та окупацію іншої. Жодна з розвинутих країн не залишилась осторонь української проблеми, проте однією з найбільш активних європейських країн, які залучились до допомоги Україні, стала Німеччина.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасна Німеччина, як провідний гравець на міжнародній арені, стала предметом актуальних досліджень багатьох науковців. Євроінтеграційну політику ФРН та її позицію щодо подальшого розширення ЄС, в тому числі за рахунок країн Східного партнерства, розглядає Ф. Басов [2]. Атлантичний вектор зовнішньої політики Німеччини є сферою наукових інтересів Є. Леоннова [8]. Трансформацію німецько-російських відносин досліджує М. Павлов [12]. Новому курсу зовнішньої політики ФРН в умовах сучасної кризи єврозони та ролі держави як глобального гравця на міжнародній арені присвячені роботи А. Огнеяна [10] та І. Класена [4]. У всіх цих дослідженнях серед основних проблем розглядається й українське питання.

Проте майже відсутні комплексні аналітичні наукові праці, які б надавали характеристику сучасній ролі Німеччини в урегулюванні української кризи. Серед досліджень, в яких розглядаються окремі елементи українсько-німецьких відносин протягом 2014-2015 рр., можна назвати роботи: Н. Меден «Що стоїть за ідеєю угоди про асоціацію України з ЄС» [9], Є. Садовський «Майдан з точки зору Берліна» [17] тощо.

Сугубо розгляд сутності української кризи є також досить популярною темою. Основною проблемою тут є трактування самого поняття «українська криза». Серед найважливіших досліджень цього процесу виділяється робота В. Пекара «Українська криза Європи». Автор вважає, що «українська криза» має два виміри: український та європейський. Український вимір – це ті процеси, які наразі йдуть у державі (україно-російський конфлікт та модернізація України). Другий, європейський вимір проблеми стосується порушення принципів

недоторканості кордонів, суверенітету, територіальної цілісності, вірності міжнародним зобов'язанням, вирішення конфліктів шляхом переговорів, а не конфронтації – всі ці принципи, які були актуальні для Європи протягом 70 років. Через це міжнародні інституції опинилися перед необхідністю змінити певні засади свого функціонування [13].

Роговик О. вкладає в поняття «українська криза» здебільшого воєнну окупацію та збройну агресію Російської Федерації й вважає, що «українська криза» стала і продовжує бути важливим фактором трансформації міжнародного порядку, вона стала «каталізатором» міжнародного протистояння глобальних гравців (США, ЄС, Росія, Китай) та регіонів (Близький Схід, Латинська Америка, Східна Азія) щодо конструювання та інтерпретації нового міжнародного порядку [15]. В тій самій площині розглядає «українську кризу» й В. Лелеко, тобто розуміючи під цим поняттям анексію Криму та військову агресію на Донбасі [7].

Метою дослідження є характеристика ролі Німеччини у вирішенні української кризи у всіх її проявах: мирне врегулювання конфлікту, повернення Україні анексованого Криму, допомога на шляху до євроінтеграції, внутрішньополітична та внутрішньоекономічна стабілізація.

Виклад основного матеріалу. У лютому 2014 р. в рамках Мюнхенської конференції з питань політики безпеки у Німеччині була презентована нова парадигма зовнішньої політики – Німеччина повинна більш активно брати участь в розробці та просуванні дипломатичних рішень поточних конфліктів, намагаючись попередити їх ескалацію та не доводити до необхідності використовувати війська. На конференції українському питанню було відведено чималу роль, обговорювались внутрішня криза в Україні та події Євромайдану, на цих проблемах ФРН одразу почала відпрацьовувати основну тезу конференції [4].

Чітке визначення Німеччиною своєї ролі ключового гравця на міжнародній арені збіглося з початком української кризи й з того часу Берлін активно залучений до всіх внутрішньо- та зовнішньополітичних процесів в Україні. Така активність пояснюється по-перше, захистом Німеччиною ідеї загальноєвропейського простору (позиція Берліна щодо розширення ЄС завжди була позитивною, при цьому це розширення Німеччина бачить як по горизонталі – територіальне, так і по вертикалі – інституційне), а по-друге, загострення ситуації в Україні є прямою військовою загрозою на безпосередніх кордонах ЄС. Крім того, довгострокова дестабілізація політичної ситуації в Україні стратегічно невигідна Німеччині, бо Україна є основним транзитним пунктом російського газу.

Проте, повна політична та економічна під-

тримка, яку відчуває сьогодні Україна від Німеччини, поруч з осудженням політики Кремля, це не зовсім традиційна для Берліна зовнішньополітична позиція. Ще наприкінці 90-х рр. Г. Шредер заявляв, що надає відносинам з Росією пріоритетного значення для ФРН, що «без Росії не може бути загальноєвропейської стабільності». Серед країн ЄС у Німеччині з Росією були найбільш тісні відносини. Німеччину навіть називали адвокатом Росії в ЄС.

Ця позиція була підкріплена створенням цілого ряду міжурядових та неурядових контактних форматів, інколи з залученням й інших країн ЄС. У квітні 2001 р. канцлер Німеччини Г. Шредер та президент Росії В. Путін ініціювали «Петербурзький діалог» з метою широкого обміну досвідом у сфері політики, економіки, укріпленні партнерства та створенню громадянського суспільства в Російській Федерації. У 2005 р. було підписано так званий пакт Путіна-Шредера, в результаті якого почалось спільне будівництво Північноєвропейського газопроводу по дну Балтійського моря. До речі, деякі охрестили цей договір як «пакт Молотова-Ріббентропа». Окрім міжурядових зв'язків, існували тісні контакти між Німецьким бундестагом та Державною думою. У Берліні діяв німецько-російський форум – громадська організація, яка сприяла розвитку відносин з Росією. Проте, вже з приходом Меркель ці відносини втратили минулу теплість і почали характеризуватись як просто дружньопартнерські. Нова канцлер заявила, що поверне зовнішньополітичну орієнтацію Німеччини на США, а до Росії буде відноситися більш дистанційно та прагматично. Проте, у 2011 р. з ініціативи польського президента та за підтримки Меркель і Саркозі франко-польсько-німецький форум «Веймарський трикутник» почав використовуватись для обговорення актуальних проблем між Європою та Росією. Це рішення навіть реанімувало цю політико-дипломатичну конфігурацію, бо після її виникнення у 1991 р. вже кілька останніх років «Веймарський трикутник» не збирався. Починаючи з 2010 р. відносини Німеччини та Росії реалізувались у форматі стратегії «Партнерство для модернізації», яка була створена у 2010 р. для співробітництва Росії з ЄС [12].

Остаточний поворот від Росії як від найважливішого партнера Німеччина здійснила у 2012 р., коли була прийнята нова стратегія зовнішньої політики «Сприяти глобалізації – розвивати партнерство – розділяти відповідальність». Ця стратегія заснована на зближенні з потрібними економічними партнерами на базі єдиної політичної мети. Уміле маніпулювання політичною доцільністю, пошук спільних політичних цілей слугуватиме реалізації економічних інтересів Німеччини. Ключовими словами нової зовнішньополітичної доктрини Федеративної Республіки є «пошук нових ринків». Ве-

лику увагу в цьому документі було приділено «висхідним державам» (Gestaltungsmächte), тобто «країнам, із якими Берлін не співпрацює в рамках ЄС, G8 або НАТО, що відрізняються у своїх регіонах економічним потенціалом, мають амбіції домінувати в регіональній політиці» [6].

Паралельно з охолодженням відносин Німеччини та Росії йшов процес українсько-німецького зближення, який проявився насамперед у підтримці євроінтеграційних планів України. Поштовхом до цього став російсько-грузинський конфлікт 2008 р., коли Німеччина вперше пішла по методу «зміни через зближення» та разом з усією старою Європою підтримала резолюцію, яка засуджувала Москву за «непропорційне використання сили», проте не визначила її як агресора. Саме після російсько-грузинського конфлікту у вересні 2008 р. в ході 12-го саміту ЄС – Україна було надано старт переговорам щодо підписання угоди між Україною та ЄС.

«Ми дуже зацікавлені в тому, щоб восени підписати Угоду про асоціацію», – заявив міністр закордонних справ Німеччини Г. Вестервелле у ході свого візиту до Києва 21 червня. Очікувалось, що ця угода може бути підписана на саміті Східного партнерства у Вільнюсі 28-29 листопада 2013 р.

Взагалі, українська сторона на той час всіляко намагалась заручитися підтримкою Берліна. На засіданні німецько-української Групи високого рівня, що відбувся в столиці ФРН 22-23 травня 2013 р., український віце-прем'єр О. Вілкул висловив подяку Німеччині за величезний внесок у розвиток економіки України та оголосив, що підписання Угоди про асоціацію України з ЄС відкриває для німецького бізнесу «небачені можливості». В. Янукович поспішив запевнити європейців у тому, що підписання угоди «матиме істотний позитивний вплив на загальноєвропейську економічну ситуацію і допоможе процесу виходу Європи з кризи» [9].

Євромайдан у Києві був активно підтриманий Німеччиною, бо вона розглядала ці події як шлях повернення України на маршрут євроінтеграції. Договір від 21 лютого 2014 р., підписаний у присутності міністрів закордонних справ «Веймарського трикутника», став базою для цього повернення. Вже після подій Євромайдану 21 березня 2014 року у Брюсселі відбулась церемонія підписання політичної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а 27 червня 2014 р. була підписана економічна частина. З того часу розпочався процес ратифікації Угоди всіма 28 країнами – членами ЄС. На той момент Президент України П. Порошенко передбачав, що цей процес займе близько трьох років.

Дійсно, в багатьох країнах ЄС затримка виникла, причиною її став ряд факторів, перш

за все, це, звичайно, російський вплив. Проте, ще один фактор, що впливає на швидкість ратифікації, – це законодавча база окремо взятої країни – члена ЄС, особливості її політичної системи (мається на увазі, що в деяких країнах достатньо затвердження угоди в однопалатному парламенті, а в інших потрібно схвалення двох палат і підпис президента, а то й короля).

Першими ратифікували Угоду про асоціацію України з ЄС Литва, Латвія, Румунія та Болгарія. Щодо Німеччини, то основними противниками ратифікації стали «Ліві» (die Linke), пояснивши свою позицію небажанням посилювати протистояння з Росією. Насправді річ у тому, що «Ліві» є прямим спадкоємцем комуністів і соціалістів Німеччини, які, зрозуміло, завжди були лояльні до Кремля. На щастя для України, кількість «putinversteher» (нім. – «Люди, які розуміють Путіна») виявилося недостатнім для того, щоб не схвалити угоду з ЄС [1].

У результаті 26 червня 2015 р. Німеччина стала 15 країною ЄС, яка ратифікувала договір про асоціацію України з Європейським Союзом. При цьому голова МЗС Німеччини Франк-Вальтер Штайнмайер, закликаючи депутатів проголосувати за цей документ, підкреслив, що зараз, коли Україна переживає «драматичну політичну кризу», ще більше актуалізувалося питання інтенсифікації співробітництва з Києвом. Він підкреслив, що кожен народ має право сам обирати свій шлях розвитку без втручання інших країн.

Загалом на кінець вересня 2015 р. угоду про асоціацію України з ЄС ратифікували 24 з 28 країн ЄС, на стадії завершення Бельгія та Чехія, а ось Греція та Кіпр до ратифікації ще не приступили, вони офіційно не проти підписання, проте процес затягують.

Подальші перспективи розширення ЄС, в тому числі й за рахунок України, Німеччина бачить покрокове. Після того, як до Союзу було прийнято Болгарію та Румунію у 2007 р., країни Східного партнерства (Україна, Молдова та Грузія) можуть розраховувати на свою чергу лише після розширення ЄС на всі Західні Балкани. Керівництво ФРН безперечно зацікавлене у вступі України, проте, лише за умов відповідності всім критеріям. Розширення Європейського Союзу «авансом», тобто при невідповідності країн-кандидатів деяким критеріям (як це відбулось з кількома країнами п'ятого розширення 2004 р.) більше не буде.

При цьому суспільна думка самого населення Німеччини щодо питання можливого вступу до ЄС країн пострадянського простору досить стримана. На 2014 р. 57 % німців були проти вступу України до ЄС у найближчому майбутньому [2]. Тому на сьогодні швидкість подальшої євроінтеграції для України напряму залежить лише від того, наскільки якісно будуть проведені внутрішні реформи та завершені вій-

ськові дії. Щодо військового конфлікту на території України, то і в цій проблемі Німеччина виступає ініціатором його мирного врегулювання й на дипломатичному міжнародному рівні активно до нього залучена. Так, у червні 2014 р. у Нормандії на зустрічі глав МЗС Німеччини, Франції, України та Росії було створено дипломатичну групу Нормандська четвірка для врегулювання ситуації на сході України.

Німеччина – одна з тих країн, яка з того часу постійно ініціює регулярні зустрічі в цьому форматі, в ході яких країни намагаються дійти згоди у виробленні спільних рішень. Результатом цих зустрічей стало підписання 5 вересня 2014 р. «Протоколу за підсумками консультацій Тресторонньої контактної групи щодо спільних кроків, спрямованих на імplementацію Мирного плану Президента України П. Порошенка і ініціатив Президента Росії В. Путіна», більш відомого як Мінський протокол. Невиконання умов Мінського протоколу змусило Нормандську четвірку знов сісти за стіл переговорів і вже 11-12 лютого 2015 р. з'явилась Друга Мінська угода щодо деескалації військового конфлікту на сході України.

Щодо подій у лютому – березні 2014 року, то Ангела Меркель неодноразово наголошувала про незаконність референдуму у Криму та звинувачувала Росію у підриві міжнародної стабільності. Крім того, до обговорення даного питання були залучені глави Росії, Туреччини та КНР. Після анексії Криму Росією голова МЗС Німеччини звинуватив Росію у порушенні міжнародного права та створенні небезпечного прецеденту. Крім того, політик зажадав від Росії протягом 24 годин дати згоду на роботу місії ОБСЄ на Україні, однак підкреслив, що Німеччина і надалі готова до діалогу з Москвою та виступає проти розколу між Заходом та Сходом [14].

Особливу увагу німецькі політики приділяли також продовженню функціонування державних інститутів – Меркель наголошувала на необхідності проведення чесних та вільних виборів президента України з найбільшою можливою участю людей та застерігала Росію від подальших спроб дестабілізації.

Відомо, що Росія була одним з найбільших торгових партнерів Німеччини протягом довгих років, тому антиросійські санкції, що були введені як відповідь на агресію щодо України, завдають удару по німецькій економіці. Однак міністр фінансів ФРН Вольфганг Шойбле в інтерв'ю газети Handelsblatt від 27 березня 2014 року підтвердив, що Німеччина продовжуватиме підтримку України, навіть у світлі економічних санкцій, які мають наслідки і для німецької кон'юнктури [16].

Після проведення незаконних референдумів у Донецькій і Луганській областях Берлін не визнав ні самі референдуми, ні їх результати, адже вони суперечили Конституції України

і взагалі були проведені в неналежних умовах. Важливою частиною врегулювання німецької політики також вважали організацію спільного контролю кордону Україною та Росією. Крім того, велику увагу Німеччина приділила організації всеукраїнського політичного діалогу. Перший такий «круглий стіл» за участю центральної влади та представників всіх регіонів країни був призначений на 14 травня 2014 року, а його головою, як спеціального уповноваженого від ОБСЄ, було обрано голову Мюнхенської міжнародної конференції з безпеки Вольфганга Ішінгера [3].

Проте згодом послідував ряд звернень до Росії щодо необхідності конкретних дій для нормалізації ситуації. Так, 4 червня 2014 року Ангела Меркель заявила: «Москві слід скористатися своїм впливом на сході України з тим, щоб зупинити насильство. Спільна історія не може слугувати виправданням територіальних посягань» [19].

У серпні 2014 року свою позицію щодо ситуації на Україні озвучив і президент Німеччини Йоахім Гаук у вітальній телеграмі, надісланій Президенту України Петру Порошенку з нагоди Дня незалежності. Він висловив сподівання на розвиток більш тісних зв'язків між Україною та ЄС, а також стурбованість за мирне населення, що страждає на сході України під час боїв. Також, за словами німецького президента, анексія Криму, що суперечить нормам міжнародного права, завдала важкого удару по територіальній цілісності України [5].

При цьому анексія Криму та підтримка демонстрацій на сході України змінила ставлення німецького населення до перспектив тісного партнерства з Росією. Якщо п'ять років тому більше половини німців вважали РФ надійним партнером для своєї країни, то на фоні вищезазначених подій менше третини населення за-

лишилося прихильниками такої думки. Також результати опитування, проведеного інститутом вивчення суспільної думки Allensbach у квітні 2014 року щодо способу врегулювання української кризи, зазначають, що введення економічних санкцій підтримує 43 % населення Німеччини і лише 4 % вважають, що у крайньому випадку західні країни можуть здійснити військове втручання для вирішення проблеми [11].

Висновки. Таким чином, роль Німеччини у вирішенні всіх векторів української кризи досить важлива для подальшого зовнішньополітичного розвитку країни та подолання проблем і загроз національній безпеці України. ФРН, як лідер Європейського Союзу, надає Україні повноцінну підтримку на всіх етапах її євроінтеграційного шляху. Для України дипломатична підтримка Німеччини в ЄС є особливо важливою, враховуючи, що голос саме цієї країни в рамках Союзу є найвпливовішим.

Крім того, завдяки зусиллям та підтримці України всіма представниками німецького уряду (президентом Й. Гауком, канцлером А. Меркель, головою МЗС Ф.-В. Штайнмайером, міністром фінансів В. Шойбле) конфлікт на Сході України вдалося заморозити. Німеччина продовжує настоювати на продовженні санкцій проти Росії, незважаючи на ті економічні наслідки, які це несе за собою для самої ФРН та ЄС в цілому. До того ж, саме Німеччина є головним посередником у переговорному процесі в рамках Нормандської четвірки та, незважаючи на регулярні порушення Мінських домовленостей, саме завдяки її зусиллям цей мирний план був підписаний.

На сьогодні говорити про закінчення української кризи ще занадто рано, тому для України підтримка Німеччини та її пряма зацікавленість у її вирішенні є вкрай важливою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бакрив А. Скорее «да»: как продвигается ратификация соглашения с ЕС [Электронный ресурс] / А. Бакрив. – Режим доступа: <http://politeka.net/60574-skoree-da-kak-prodvigaetsya-ratifikatsiya-soglasheniya-s-es/>
2. Басов Ф. Политика Германии по вопросу расширения ЕС [Текст] / Ф. Басов // Международная экономика и международные отношения. – 2015. – № 10. – С. 18-22.
3. Жолквер М. Берлін сподівається на внутрішньоукраїнський «круглий стіл» [Електронний ресурс] / М. Жолквер. – Режим доступу: <http://www.dw.com/ru/berlin-nadeetsya-na-vnutriukrainский-kruglyi-stol/a-17630109>.
4. Классен И. Новый курс во внешней политике Германии [Текст] / И. Классен // Международная жизнь. – 2014. – Май. – С. 103-112.
5. Корольова Н. Президент ФРН виступає за тісніші зв'язки України з ЄС [Електронний ресурс] / Н. Корольова. – Режим доступу: <http://www.dw.com/ru/президент-фрг-выступает-за-более-тесные-связи-украины-с-еса-17874265>.
6. Круглий стіл «Економізація зовнішньої політики України: стратегічні та тактичні завдання» [Електронний ресурс] // Зовнішні справи. – 2012. – 11 грудня. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/kruglii-stil-iz-gostrimi-kutami/>.
7. Лелеко В.В. Українська криза як новітній виклик системі міжнародної безпеки [Текст] / В.В. Лелеко // Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2015. – № 1. – С. 115-119.
8. Леонов Е. Современная Германия в фарватере концепции глобального лидерства США [Текст] / Е. Леонов // Международная жизнь. – 2015. – Июнь. – С. 136-146.

9. Меден Н. Что стоит за идеей соглашения об ассоциации Украины с ЕС [Электронный ресурс] / Н. Меден // Международная жизнь. – 2013. – Режим доступа: <https://interaffairs.ru/news/show/9698>.
10. Огнесян А. Ловушка для Германии? [Текст] / А. Огнесян // Международная жизнь. – 2015. – Февраль. – С. 66-70.
11. Опитування: Як змінюється відношення до Росії на фоні української кризи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/ru/опрос-как-меняется-отношение-немцев-к-россии-на-фоне-украинского-кризиса/a-17573406>.
12. Павлов Н. Российский вектор во внешней политике А. Меркель [Текст] / Н. Павлов // Международная экономика и международные отношения. – 2014. – № 10. – С. 31-42.
13. Пекар В. Українська криза Європи [Електронний ресурс] / В. Пекар. – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/ukrayinska-kriza-yevropi.html>.
14. Позднякова Н. Голова МЗС ФРН виступає за відновлення діалогу з Москвою [Електронний ресурс] / Н. Позднякова. – Режим доступу: <http://www.dw.com/ru/глава-мид-фрг-выступает-за-возобновление-диалога-с-москвой/a-17512890>.
15. Роговик О. «Українська криза» 2013-2015 рр. та основи сучасного міжнародного порядку [Електронний ресурс] / О. Роговик. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/ukrainian-crisis-2013-2015-and-the-modern-international-order-part2/>.
16. Ромашенко С. Шойбле: Економіка ФРН справиться з наслідками кримської кризи. [Електронний ресурс] / С. Ромашенко. – Режим доступу: <http://www.dw.com/ru/шойбле-экономика-фрг-справится-с-последствиями-крымского-кризиса/a-17523218>
17. Садовский Е. Майдан с точки зрения Берлина [Электронный ресурс] / Е. Садовский. – Режим доступа: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/mirovye-diskussii/o-dvoynou-rol-i-germanii>
18. Сирук М. Блиц-интервью с членом Европейского парламента от Германии Брок Э. «Мы сохраняем санкции как способ давления для имплементации Минских договоренностей» [Текст] / М. Сирук // День. – 2015. – № 171.
19. Степовик М. Меркель закликає Росію посилити контроль на кордоні з Україною [Електронний ресурс] / М. Степовик. – Режим доступу: <http://news.ge/ru/news/story/92097-merkel-prizyvaet-rossiju-usilit-kontrol-na-granice-s-ukrainoj>

Стаття надійшла до редакції 25.01.2016

REFERENCES:

1. Bakryv, A. Skoree «da»: kak prodvijaetsya ratifikatsiya soglashenia s ES (Rather «yes»: How goes ratification of the agreement with the EU. Regime to access: <http://politika.net/60574-skoree-da-kak-prodvigaetsya-ratifikatsiya-soglasheniya-s-es/> (in Russian).
2. Basov, F., 2015. Politika Germanii po voprosu rasshyreniya ES (German policy on the issue of EU enlargement). Mezhdunarodnaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya 10, 18-22 (in Russian).
3. Zholkver, M. Berlin spodivayetsya na vnutrishnoukrayinskyy «kruhlyy stil» (Berlin hopes for Ukrainian «round table»). Regime to access: <http://www.dw.com/ru/берлин-надеется-на-внутриукраинский-круглый-стол/a-17630109> (in Russian).
4. Klassen, I., 2015. Novyy kurs vo vneshney politike Germanii (The new course in German foreign policy). Mezhdunarodnaya zhyzn, 103-112 (in Russian).
5. Korolova, N. Presyden FRN vystupaye za tishni zvyazky Ukrayiny ta ES (President of Germany advocating for close relations Ukraine with the EU). Regime to access: <http://www.dw.com/ru/президент-фрг-выступает-за-более-тесные-связи-украины-с-еса-17874265> (in Ukrainian).
6. Kruhlyy stil «Ekonomizatsiya zovnishnoi polotyky Ukrainy: stratehichni ta taktychni zavdannya» (Round table «Economization Ukraine's foreign policy: strategic and tactical tasks»). Zovnishni spravy, 11.12.2012. Regime to access: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/kruglii-stil-iz-gostrimi-kutami/> (in Ukrainian).
7. Leleko, V.V., 2015. Ukrainiska kryza yak novitniy vyklyk systemi mizhnarodnoi bezpeky (Ukrainian crisis as a new challenge to international security). Visnyk Dnipropetrovskokho universytetu. Seriya: Filisifiya. Sotsiologiya. Politologiya 1, 115-119 (in Ukrainian).
8. Leonov, E., 2015. Sovremennaya germaniya v farvartere kontseptsii hlobalnoho liderstva USA (Modern Germany in a waterway of the global US leadership concept). Mezhdunarodnaya zhyzn, 136-146 (in Russian).
9. Meden, N., 2013. Chto stoit za ideey sohlasheniya ob assotsiatsii Ukrainy s ES (What is behind the idea of an agreement on Ukraine's association with the EU). Mezhdunarodnaya zhyzn. Regime to access: <https://interaffairs.ru/news/show/9698> (in Russian).
10. Ohnesyan, A., 2015. Lovushka dlya Germanii? (Trap for Germany?). Mezhdunarodnaya zhyzn, 66-70 (in Russian).
11. Opytuvannya: Yak zminuyetsya vidnoshehha do Rosii na foni ukrayinskoi kryzy (Poll: How changes attitude to Russia against the background of the Ukrainian crisis). Regime to access: <http://www.dw.com/ru/опрос-как-меняется-отношение-немцев-к-россии-на-фоне-украинского-кризиса/a-17573406> (in Ukrainian).
12. Pavlov, N., 2014. Rossiyskiy vector vo vneshney politike A. Merkel (Russian vector in foreign policy of Merkel). Mezhdunarodnaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya 10, 31-42 (in Russian).
13. Pekar, V. Ukrainiska kryza Evropy (Ukrainian crisis of Europe). Regime to access: <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/ukrayinska-kriza-yevropi.html> (in Ukrainian).

14. Pozdnyakova, N. Holova MZS FRN vystupaye za vidnovlennya dialohu z Moskvoyu (Head of the Foreign Ministry of Germany advocating for resumption of dialogue with Moscow). Regime to access: <http://www.dw.com/ru/глава-мид-фрг-выступает-за-возобновление-диалога-с-москвой/a-17512890> (in Ukrainian).
15. Rohovyk, O. «Ukrainska krysa» 2013-2015 rr. ta osnovy suchasnoho mizhnarodnoho poriadky («Ukrainian Crisis» 2013-2015 and the foundations of modern international order). Regime to access: <http://iac.org.ua/ukrainian-crisis-2013-2015-and-the-modern-international-order-part2/> (in Ukrainian).
16. Romashenko, S. Shooble: Ekonomika FRN spravlytsya z naslidkamy krymskoi kryzy (Schauble: Germany's economy will cope with the consequences of the Crimean crisis). Regime to access: <http://www.dw.com/ru/шойбле-экономика-фрг-справится-с-последствиями-крымского-кризиса/a-17523218/> (in Ukrainian).
17. Sadoskyu, E. Maydan s toчки zrenita Berlina (Maydan from the point of view of Berlin). Regime to access: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/mirovye-diskussii/o-dvoynoy-rol-i-germanii> (in Ukrainian).
18. Syruk, M., 2015. Btsiintervyu s chlenom Evropeyskoho parlamenta ot Germanii brok E. «My sokhranyaem sanktsii kak sposob davleniya dlya implementatsii minskikh dohovoronnostey» (Interview with a member of the European Parliament from German E. Brock «We maintain sanctions as a means of pressure for the implementation of the Minsk agreements»). Den 171 (in Russian).
19. Stepovyk, M. Merkel zaklykaye Rosiyu posylyty kontrol na kordoni z Ukraiynoyu (Merkel calls upon Russia to strengthen control on the border with Ukraine). Regime to access: <http://news.ge/ru/news/story/92097-merkel-prizyvaet-rossiju-usilit-kontrol-na-granice-s-ukrainoj> (in Ukrainian).

Гільченко Олена Леонідівна - кандидат політичних наук, старший викладач
Маріупольський державний університет
Адреса: 87500, м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129
E-mail: ageeva82@mail.ru

Верютіна Дар'я Миколаївна - студент
Маріупольський державний університет
Адреса: 87500, м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129
E-mail: daria.veryutina@yandex.ua

Hilchenko Olena Leonidivna - PhD in political science, senior lecturer
Mariupol state university
Address: 129, Budivelnkyiv Av., Mariupol, 87500, Ukraine
E-mail: ageeva82@mail.ru

Vieriutina Daria Mykolaiivna - student
Mariupol state university
Address: 129, Budivelnkyiv Av., Mariupol, 87500, Ukraine
E-mail: daria.veryutina@yandex.ua